

Το δικαίωμα στην αυτοάμυνα είναι αυτονόητο;

Της Μελίνας Καλφαντή

Για τις 27 Ιουνίου, έχει οριστεί η εκδίκαση της έφεσης για την «Υπόθεση της Κορίνθου», την υπόθεση της 22χρονης Π.Α., σχετικά με την δολοφονία του Ν.Ζ. τον Ιούνιο του 2016 στην Κόρινθο.

Η πρώτη δίκη της υπόθεσης έγινε στις 27 Σεπτεμβρίου 2017 στο Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο του Ναυπλίου, το οποίο, βρίσκοντας την Π.Α. ένοχη για ανθρωποκτονία από πρόθεση σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, την καταδίκασε σε 15 χρόνια φυλάκιση.

Η 22χρονη κοπέλα βρίσκεται έκτοτε στη φυλακή, περιμένοντας την εκδίκαση της έφεσης, που πήρε αναβολή από τις 13 Ιουνίου, μετά από αίτηση της πολιτικής αγωγής. Με την έφεση η υπεράσπιση της Π.Α. ελπίζει σε μία ελάφρυνση της ποινής.

Η υπόθεση

Η μιντιακή κάλυψη του θέματος της Π.Α. είχε επικεντρωθεί στο ζήτημα της αυτοάμυνας και το περιστατικό περιγράφεται -με ελάχιστες παραλλαγές- ως εξής: η πράξη της Π.Α. τελέστηκε σε συνθήκες άμυνας, όταν ο θανών κινήθηκε παραβιαστικά προς την 22χρονη και τη 17χρονη φίλη της, μια νύχτα που οι δυο τους κάθονταν σε δημόσιο χώρο της Κορίνθου, τον Ιούνιο του 2016. Ο Ν.Ζ. είπε χαρακτηριστικά στη νεαρότερη κοπέλα: «Ξέρω τον μπαμπά σου, τι ρούχα είναι αυτά που φοράς; θα σας γαμήσω» και κινούμενος επιθετικά προς το μέρος της, έπιασε το στήθος της. Σε μία κίνηση να βγάλει κάποιο αντικείμενο από την τσέπη του, η 17χρονη φοβήθηκε ότι βγάζει μαχαίρι, το είπε στην φίλη της, η οποία σε άμυνα αντέδρασε πρώτη, έβγαλε το δικό της μαχαίρι που είχε ως άστεγη για αυτοπροστασία και τον χτύπησε στο στήθος, προκαλώντας το τραύμα που οδήγησε στο θάνατό του. Οι

κοπέλες έφυγαν τρέχοντας, άφησαν το μαχαίρι είκοσι μέτρα μακριά από τον θανόντα, και καταγράφηκαν από κάμερες μαγαζιού να τρέχουν. Μία μάρτυρας από κοντινό μαγαζί τις κατονόμασε και έτσι η αστυνομία οδηγήθηκε γρήγορα στη σύλληψή τους. Η απόφαση του δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2017 βρήκε την Π.Α. **ένοχη για ανθρωποκτονία από πρόθεση σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, οπλοφορία και οπλοχρησία.**

Το δικαστήριο δεν αναγνώρισε το δικαίωμα της Π.Α. να αμυνθεί. Στην πραγματικότητα μάλλον δεν αναγνώρισε καν ότι υπήρξε σαφής επίθεση. Διερευνώντας προηγούμενες υποθέσεις που σχετίζονται με σεξουαλική και έμφυλη βία, τόσο στο ελληνικό συγκείμενο όσο και διεθνείς, μία τέτοια απόφαση δεν σοκάρει. Σύμφωνα με την πλειοψηφία της δικαστικής αντιμετώπισης περιστατικών σεξουαλικής βίας, αν δεν υπάρχουν σωματικά τεκμήρια βίας, δεν γίνεται δεκτό πως υπήρξε μη συναινετική πράξη. Για οποιονδήποτε όμως, παρακολούθησε τη θάλασσα των **#metoo** που κατέκλυσαν τα social media, οι μη συναινετικές πράξεις είναι πολύ πιο συνηθισμένο φαινόμενο απ' ό,τι αναδεικνύει η νομολογιακή πρακτική.

Η συζήτηση για την άμυνα στην οποία εξαναγκάζονται τα θύματά τους παραμένει πολύ περιορισμένη και οι περιπτώσεις που την έχουν φέρει στο προσκήνιο είναι μεμονωμένες και εντοπισμένες κυρίως εκτός των ορίων της χώρας:

- Το 2016, ο François Hollande έδωσε χάρη στην Jacqueline Sauvage, μία γυναίκα που είχε καταδικαστεί σε 10 χρόνια φυλάκισης, και είχε ήδη εκτίσει τα τρία, γιατί το 2012 πυροβόλησε και σκότωσε τον άνδρα της, που κακοποιούσε εκείνη και τα παιδιά της για χρόνια, σε μία υπόθεση που είχε φέρει το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας στο κέντρο της γαλλικής, και όχι μόνο, δημόσιας σφαίρας.
- Η Cilem Dogan είχε λάβει θέση φεμινιστικού συμβόλου για χιλιάδες γυναίκες στην Τουρκία το 2015, όταν σκότωσε το άνδρα της και στη σύλληψή της δήλωσε: «Πάντα οι γυναίκες θα πεθαίνουν; Ας πεθάνει κι ένας άνδρας».

Στην υπόθεση της Κορίνθου, όλα τα προσωπικά αντικείμενα του θανόντα βρέθηκαν πάνω του, πράγμα που δείχνει πως δεν υπήρξε το κίνητρο της κλοπής, για να διαπραχθεί ο φόνος. Το μαχαίρι που χρησιμοποιήθηκε πετάχτηκε δίπλα του, οι κοπέλες έτρεξαν για να φύγουν κάτω από κάμερες, και μπροστά σε ανθρώπους που τις γνωρίζουν. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το κίνητρο, η πρόθεση, η ήρεμη ψυχική κατάσταση, γίνεται δύσκολο να στοιχειοθετηθούν – όλα τα στοιχεία δείχνουν πως οι κοπέλες τελούσαν σε κατάσταση πανικού, πανικός ο οποίος, αν δεν βρίσκονταν σε άμυνα, δεν εξηγείται.

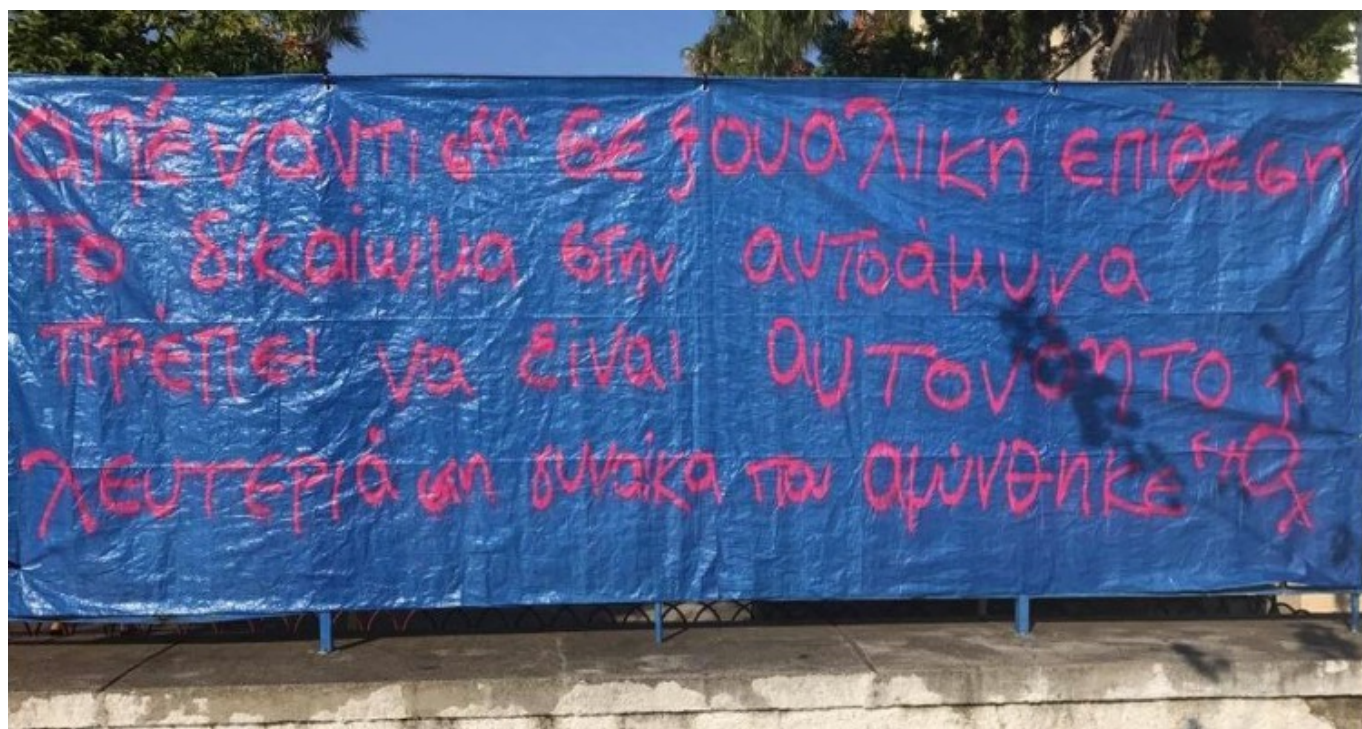

Προκειμένου να αποσαφηνιστεί ο τρόπος που εξελίχθηκε η διαδικασία, μίλησα, μετά την πρώτη δίκη, με την **Ιωάννα Στεντούμη**, τη συνήγορο της 22χρονης, που εκτιμά ότι υπήρξε η παραδοχή πως κάτι συνέβη (αν και δεν προσδιορίστηκε περαιτέρω) ως επίθεση προς τις κοπέλες: «Υπήρχε η παραδοχή πως το θύμα έκανε κάτι παραπάνω, είπε κάτι παραπάνω, είχε πει και λίγο παραπάνω... Αποδέχτηκαν με ένα τρόπο ότι κάτι μεσολάβησε, γιατί αλλιώς δεν θα είχαν δεχθεί το ελαφρυντικό των μη ταπεινών αιτίων. Μιλάμε για ανθρωποκτονία. Το αγαθό της ανθρώπινης ζωής είναι το ανώτερο αγαθό που έχει ο κάθε άνθρωπος. Το να αφαιρείται αυτό και ταυτόχρονα να δίνεται το ελαφρυντικό των μη ταπεινών αιτίων είναι με ένα τρόπο ενδιαφέρον. Στην ανθρωποκτονία δεν δίνεται ούτε εύκολα, ούτε συχνά, αυτό το

ελαφρυντικό».

Στην αγόρευσή της η εισαγγελέας ισχυρίστηκε πως, λόγω του βίαιου περιβάλλοντος από το οποίο προέρχεται και των συνθηκών της ζωής της, η κατηγορούμενη δεν μπορεί να αντιληφθεί την **αξία της ανθρωπίνης ζωής** όπως άτομα άλλου μορφωτικού και κοινωνικού επιπέδου και πως δεν σέβεται την ζωή μπροστά στο ένστικτο επιβίωσης: Τα **μη ταπεινά αίτια** εξηγήθηκαν με αυτή τη αιτιολόγηση, ότι η κατηγορούμενη έδρασε βάσει του δικού της αξιακού κώδικα, που δίνει προτεραιότητα στο ένστικτο επιβίωσης.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η σημασία κι η αντιμετώπιση του περιστατικού, δεν γίνεται να ληφθεί υπ' όψιν μόνο το αποτέλεσμα (ο θάνατος του 46χρονου) ή μόνο η αιτιολόγηση εκ μέρους της κατηγορούμενης (η σεξουαλική επίθεση). Οι συνθήκες που περιέβαλαν το όλο περιστατικό έχουν σημασία: «Η κοπέλα κατέθεσε από την αρχή ότι απειλήθηκαν, εξυβρίστηκαν. Υπήρξαν κάποιες κινήσεις, θωπείες, υπήρξε ένα τράβηγμα μαλλιών δικών της. Σε όλο αυτό το κλίμα τρομοκρατήθηκε. Το περασμένο της ώρας, ένας άνδρας σωματώδης, σε κατάσταση προχωρημένης μέθης. Δύο κοπέλες, μικροκαμωμένες, η μία ανήλικη. Τις πλησιάζει απειλητικά σε μία στιγμή που δεν είναι κανένας τριγύρω. Η εντολέας μου είχε καταθέσει ότι υπήρχαν άλλες τρεις κοπέλες εκεί κοντά τις οποίες είχε πάει να παρενοχλήσει ο θανών. Εκείνες φύγανε και αυτός ακολούθησε αυτές τις δύο, που προσπάθησαν να απομακρυνθούν. Είναι λογικό σε αυτές τις συνθήκες οι κοπέλες να φοβηθούν και να θεωρήσουν ότι βρίσκονται σε κατάσταση άμυνας. Πραγματικά θεώρησαν ότι θα έβγαζε μαχαίρι. Είναι αλλιώς να σου επιτίθεται κάποιος όταν είσαι μέσα στο μετρό και είναι γύρω σου άλλοι δέκα άνθρωποι (που συνήθως δεν συμβαίνει έτσι), είναι αλλιώς να σου επιτίθεται όταν γυρίζεις σπίτι (και νιώθεις ότι είσαι αρκετά κοντά και προλαβαίνεις να φτάσεις), **είναι αλλιώς όταν δεν έχεις σπίτι**. Είναι αλλιώς αν είναι τρεις η ώρα το πρωί, αν περνάει κόσμος. Όλα αυτά επιδρούν στον τρόπο με τον οποίο θα εκλάβει κανείς τον κίνδυνο».

Το δικαίωμα στην αυτοάμυνα

Η φεμινιστική διεκδίκηση να αναγνωριστεί το δικαίωμα στην αυτοάμυνα, δεν σημαίνει πως η κοπέλα σκόπευε να έχει η πράξη της το αποτέλεσμα αυτό. Σύμφωνα με τη συνήγορό της, η κοπέλα εξ αρχής έλεγε πως λυπάται πολύ για ό,τι συνέβη και ευχόταν να μην είχε συμβεί. Δεν είναι αυτό όμως που έκρινε τελικά το δικαστήριο: «Έχει σημασία η διαφορά, από το αντιδρώ βίαια, μέχρι το έχω το δόλο, δηλαδή τη συνειδητή απόφαση να διαπράξω ανθρωποκτονία, να αφαιρέσω μία ζωή», εξηγεί η Ιωάννα Στεντούμη. «Δεν προσπάθησε να διαφύγει. Στο σπίτι της τη συνέλαβαν. Ψυχολογικά είναι πολύ επιβαρυνμένη, έχει πάθει πολλές κρίσεις πανικού στη φυλακή, έχει καταθέσει πως έχει προσπαθήσει να κόψει τις φλέβες της, τις έχει κόψει δύο φορές... είναι φανερό πως είναι ένα άτομο το οποίο υποφέρει».

Η πολιτική αγωγή, που υποστήριξε την πλευρά του θανόντα, βασίστηκε στο επιχείρημα πως, ακόμα κι αν υπήρξε παραβιαστική συμπεριφορά και γίνεται δεκτό ότι προηγήθηκε λεκτική κακοποίηση και εξύβριση, η αντίδραση της ανθρωποκτονίας είναι αναντίστοιχη.

Η γραμμή υπεράσπισης εξήγησε πως **μία σεξουαλική επίθεση δεν ξέρει κανείς πώς θα προχωρήσει**: «Δεν είναι κάτι που σταματάει, να ξέρεις ότι ο άλλος θα μείνει στη θωπεία, θα μείνει στην προσβολή, στο τράβηγμα των μαλλιών ή του χεριού. Δεν ξέρεις πού θα σταματήσει. Οπότε, όταν φοβάσαι, εκείνη την ώρα με κάποιο τρόπο θα αμυνθείς. Ψυχολογικά, οι αντιδράσεις των θυμάτων κατηγοριοποιούνται σε τρεις: **fight, flight or freeze**. Παλεύω, φεύγω ή παγώνω. Στις περισσότερες υποθέσεις περιστατικών βιασμού ή γενικά σεξουαλικής επίθεσης που έχω χειριστεί, τα θύματα στη μεγάλη τους πλειονότητα παγώνουν. Μπορεί επίσης να προσπαθήσουν να ξεφύγουν, αν δουν ότι έχουν τη δυνατότητα. Μπορεί όμως και να αντεπιτεθούν. Εδώ είναι που έρχεται το κομμάτι της άμυνας. Νομικά, ο όρος είναι άμυνα, όχι αυτοάμυνα...».

Η βαρύτητα του να αναγνωριστεί το ότι πράγματι επρόκειτο για άμυνα εντοπίζεται στο γεγονός πως, στην περίπτωση αυτή, η κατηγορούμενη αθώνεται. Για την Ιωάννα Στεντούμη, είναι κατανοητή η δυσκολία να γίνει αυτό αποδεκτό απ' το δικαστήριο, όταν υπάρχει ένα άτομο που έχει αποβιώσει. «Αν θεωρηθεί ότι είσαι σε άμυνα, θεωρείται ότι δεν έπραξες άδικα και δεν τιμωρείσαι. Αν πάλι υπερέβης τα όρια της άμυνας από **φόβο και ταραχή**, η πράξη σου παραμένει άδικη, αλλά μένεις ατιμώρητος. Στην περίπτωση που αναγνωριστεί η νομιζόμενη άμυνα, το «νομίζω ότι κάποιος έχει όπλο, αλλά δεν έχει», τότε μπορεί να κατηγορηθείς για φόνο εξ αμελείας. Ο φόβος και η ταραχή είναι ένα στοιχείο που θεωρώ ότι θα έπρεπε να έχει αξιοποιηθεί διαφορετικά. Σε αυτό το στάδιο αναδείχθηκε ότι μιλάμε για ένα παιδί που έχει βίαια βιώματα, τόσο βίαια που προτιμάει να κοιμάται στο δρόμο από το να κοιμάται στο σπίτι του. Είχε άλλες κοινωνικές εμπειρίες και μία έντονα βίαιη κατάσταση δεν θα της ήταν ξένη, γι' αυτό το λόγο ήταν πιο λογικό να τρομοκρατηθεί σε τέτοιο βαθμό». Το δικαστήριο όμως, δεν αναγνώρισε καν ότι επρόκειτο για νομιζόμενη άμυνα.

Η έμφυλη βία δεν είναι ένα φαινόμενο που περιορίζεται σε ανθρώπους με τόσο κατάφωρα βίαια βιώματα. Ένα τέτοιο περιστατικό θα έκανε κάθε γυναίκα να νιώσει ανασφάλεια, φόβο και καμία δεν μπορεί να προκαταβάλει αντιδράσεις, όπως και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει ποιος είναι ικανός για μία σεξουαλική επίθεση.

Η πολιτική αγωγή, περιγράφει η Ιωάννα Στεντούμη, έκανε επίμονες ερωτήσεις για το τι μουσική άκουγε ο θανών. «Για να πάρουμε την απάντηση ότι άκουγε **τζαζ**. Γιατί αν άκουγε λαϊκά, ανήκει στο προφίλ του βιαστή ή του κακοποιητή, ενώ αν ακούει τζαζ, ας πούμε, είναι μία κουλτούρα παραπάνω; Είναι αυτά κριτήρια; Σε μείζονα κοινωνικά ζητήματα, όπως είναι η βία κατά των γυναικών, δεν μπορείς να απαντάς ούτε στερεοτυπικά, ούτε με αφορισμούς: «αυτός δεν θα το έκανε γιατί ήταν έτσι, αυτή θα το έκανε γιατί ήταν έτσι». Αυτό είναι ένα ευρύτερο κοινωνικό ζήτημα: Πώς διαμορφώνεται μία σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και μία σεξουαλική κουλτούρα. Θεωρείται πως ένας άνθρωπος δεν προσβάλει το άλλο φύλο, όταν πλησιάζει απειλητικά μια κοπέλα; Δεν γίνεται να θεωρείται νορμάλ να περπατάς στο δρόμο και ο άλλος να σου μιλάει χυδαία, να σου λέει τι θα σου κάνει, να σου περιγράφει τι θα σου κάνει – οποιαδήποτε ώρα της ημέρας. Αυτό είναι κάτι που **πρέπει να τιμωρείται, να τιμωρείται για να διαπαιδαγωγείται και να διαπαιδαγωγείται για να μη χρειάζεται**

να τιμωρηθεί. Πρέπει κάποια στιγμή να μη χρειάζεται να το λέει ο ποινικός νόμος».

Ο τρόπος που αντιπαρατίθεται η προσωπικότητα και το ποιόν του θανόντα με το ποιόν της κατηγορούμενης υπερβαίνει το απλώς έμφυλο. Αναδεικνύει ζητήματα ταξικά, και ρατσιστικά: «Είναι άνθρωπος με ειδικές ανάγκες στην πραγματικότητα, άνθρωπος περιθωριοποιημένος, φτωχός, άστεγος, κακοποιημένος και σε όλα αυτά έρχεται ένας άνθρωπος και του επιτίθεται. Στο αφήγημα της πολιτικής αγωγής δεν υπήρχε ένα άλλοθι για το γιατί το έκανε. Δηλαδή ή θα πούμε πως ήταν ένα βίαιο άτομο που της ήρθε ξαφνικά και τον μαχαίρωσε – το οποίο όμως δεν έχει προκύψει γιατί ήταν ένα άτομο 22 χρονών που ζούσε στο δρόμο και παρ' όλ' αυτά δεν είχε καμία εμπλοκή με το νόμο ποτέ, δεν είχε κάνει τίποτα. Κάτι μεσολάβησε. Αν δεν μεσολάβησε μία τέτοια επίθεση, τι μεσολάβησε; Δεν αποδίδεις ανθρωποκτόνο δόλο σε έναν άνθρωπο έτσι ξαφνικά», εξηγεί η Ιωάννα Στεντούμη.

Η κανονικοποίηση των παραβιαστικών συμπεριφορών

Αν ένα δικαστήριο είναι έτοιμο να πιστέψει πως μία κοπέλα είχε πρόθεση να σκοτώσει έναν άνδρα στα ξαφνικά, χωρίς να γίνεται σαφές το κίνητρό της, αλλά δεν είναι έτοιμο να πιστέψει πως ο άνδρας αυτός ενδέχεται να κινήθηκε παραβιαστικά και δυνάμει βίαια προς δύο κοπέλες, το δικαστήριο αυτό δεν είναι εξαίρεση και αυτή η αντιμετώπιση δεν είναι τυχαία ή σοκαριστική. Είναι μία αντιμετώπιση απόλυτα συνεπής προς μια κουλτούρα όπου τέτοιες παραβιαστικές συμπεριφορές είναι κανονικοποιημένες, όπου ο καλός (Έλληνας) πολίτης (που ακούει τζαζ) είναι πάντα υπεράνω υποψίας, ενώ η άστεγη ρομά είναι πάντα ένοχη.

Η στήριξη από φεμινιστικές οργανώσεις, με παρουσία στη δίκη, κείμενα και αφίσες, έφερε αυτά τα ζητήματα στην επιφάνεια – αυτή η στήριξη έχει βοηθήσει ψυχολογικά πολύ την Π.Α., δίνοντάς της την ελπίδα ότι θα μπορέσει να κάνει κάτι καλύτερο

για τον εαυτό της στο μέλλον, αφού εκτίσει την ποινή της.

Όμως, αν η απόφαση μείνει ως έχει, η κοπέλα αυτή θα περάσει στη φυλακή περίπου όσα χρόνια έχει ζήσει – και στην περίπτωση αυτή, δεν θα είναι μόνο το δικαίωμα στην αυτοάμυνα που δεν θα έχει αναγνωριστεί. Δεν θα έχει αναγνωριστεί η έμφυλη βία ως διαρκές ενδεχόμενο και συχνή πραγματικότητα, ικανή να γεμίζει φόβο κάθε κοπέλα που είναι δυνάμει θύμα της.

Πηγή: <https://info-war.gr>